

СЕКЦІЯ 7 ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 330.59:368.914

Міндова О.І.
аспірант,
Європейський університет, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті досліджено економічну сутність категорії «пенсійне забезпечення». Обґрунтовано сутність, функції, властивості, чинники розвитку пенсійного забезпечення. Визначено, що важливою умовою економічного і соціального розвитку є розробка і реалізація стратегії та політики пенсійного забезпечення, що дозволить забезпечити ефективність та стабільність пенсійної системи, зростання добробуту населення в Україні.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, функції пенсійного забезпечення, чинники пенсійного забезпечення, політика пенсійного забезпечення, стратегія розвитку пенсійного забезпечення.

Міндова Е.И. ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СУЩНОСТИ ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье исследовано экономическую сущность категории «пенсионное обеспечение». Обосновано сущность, функции, свойства, факторы развития пенсионного обеспечения. Определено, что важным условием экономического и социального развития является разработка и реализация стратегии и политики пенсионного обеспечения, что обеспечит эффективность и стабильность пенсионной системы, рост благосостояние населения в Украине.

Ключевые слова: пенсионное обеспечение, функции пенсионного обеспечения, факторы пенсионного обеспечения, политика пенсионного обеспечения, стратегия развития пенсионного обеспечения.

Mindova O.I. THEORETICAL ANALYSIS OF THE ECONOMIC SUBSTANCE OF THE PENSION PROVISION

In article explores the economic substance of the category «pension provision». The essence, functions, properties, factors of pensions provision were reviewed. Determined that the important condition of economic and social development is the definition and implementation of strategy and policy of pension provision, the individual, that will be provide efficiency and sustainability of pension system, growth of the population welfare in Ukraine.

Keywords: pension provision, functions of pension provision, factors of pensions provision, pensions policy, strategy of development of pension provision.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. В сучасних умовах соціально-економічного розвитку одним із основних інститутів соціального захисту населення є система пенсійного забезпечення, яка призначена для запобігання бідності серед пенсіонерів, задоволення їх основних потреб, заміщення втрачених доходів і підтримки звичного рівня життя людини після втрати працездатності. Разом із цим, огляд стану пенсійних систем країн світу дозволяє стверджувати, що теоретичні та практичні аспекти пенсійного забезпечення не є досконалими і потребують подальшого дослідження.

Особливо актуальним це питання є для України, сучасний стан пенсійного забезпечення якої характеризується глибокою кризою, що проявляється в зростаючому дефіциті ПФУ, який фінансується за рахунок держбюджету (30% виплат). Україна є найбільш швидко старіючою країною світу, і, як наслідок, частка пенсіонерів стрімко зростає; пенсійний внесок є одним із найбільших в світі, а пенсійні виплати одними із найнижчих в Європі [1].

Не можна стверджувати, що в Україні не відбувається реформування пенсійного забезпечення. Ще в 1991 р. прийнято Закон України «Про пенсійне забезпечення», в 1998 р. був виданий Наказ президента України «Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні», приймаються «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», в 2003 р. Закони

«Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про недержавне пенсійне забезпечення». Цими документами було передбачено зміну системи нарахування базової пенсії першого солідарного рівня, впровадження добровільного пенсійного страхування – з 1.01.2004 р., державної накопичувальної системи з 1.01.2007 р. З 1.07.2002 р. було введено персоналізований облік пенсійних внесків й розрахунок пенсійних виплат стали здійснювати за даними персоналізованого обліку. В цілому це заклало основи формування тривірневої системи пенсійного забезпечення, яка мала запрацювати з 1.01.2007 р. Але до сих пір другий рівень не побудований, а третій не отримав достатнього рівня поширення. В 2009 р. розроблена Концепція щодо подальшого реформування пенсійної системи України, а з 1.01.2011 р. почав діяти Закон «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи».

Серед перепон для проведення змін в системі пенсійного забезпечення в Україні можна визначити недосконалість нормативно-правового забезпечення, зростання старіння населення, випереджаюче зростання пенсійних виплат над внесками, неефективність системи державних фінансів, відсутність соціального консенсусу, високий рівень тіньової зайнятості, нерозвиненість інфраструктури фінансового ринку, низький рівень пенсійної грамотності, економічна і політична нестабільність. Крім того, при розробці реформ переважав правовий підхід, а не економічний. А зайва динамічність пенсійного

законодавства призводить до зростання недовіри до пенсійної системи в цілому.

Отже, актуальним, на наш погляд, для ефективного реформування системи пенсійного забезпечення в Україні на сучасному етапі є розкриття економічного підходу щодо сутності, змісту системи пенсійного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню щодо сутності пенсійного забезпечення в Україні присвячено багато робіт в галузі права, державного управління, соціології, економіки тощо. Зокрема такі вчені як А. Бабенко, Б. Зайчук, Е. Лібанова, Б. Надточій, В. Новіков, Л. Ткаченко й ін. розкривають сутність цієї категорії як складової соціального забезпечення, правові аспекти досліджують Н. Болотіна, В. Люблін, О. Оклей, Б. Сташків, І. Тацішин, О. Чутчева тощо, проблеми щодо державного управління – О. Буряченко, О. Линдюк, Н. Луговенко, П. Ситник, В. Троциньський й ін., фінансово-економічні аспекти – О. Бевзенко, Н. Бугас, О. Мельник, М. Ріппа, О. Соломко, К. Сичова, Л. Стожок й ін. Разом із цим, не зважаючи на існуючі результати, багато питань потребує подальшого вивчення, зокрема щодо економічної сутності пенсійного забезпечення в контексті розвитку сучасної теорії та практики становлення національної пенсійної системи України.

Формулювання цілей статті. Отже, метою статті є дослідження економічної сутності пенсійного забезпечення та його складових, що дозволить в подальшому обґрунтувати шляхів удосконалення національної пенсійної системи задля забезпечення зростання соціально-економічного добробуту громадян, стійкого розвитку національної економічної та фінансової системи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Узагальнюючи існуючі в літературі підходи до визначення сутності пенсійного забезпечення (див. табл. 1), визначимо його, перш за все, як систему правових, економічних, організаційно-адміністративних, соціальних, фінансових заходів щодо підтримки та захисту осіб від матеріальної незабезпеченості внаслідок втрати працездатності за віком, інвалідністю або втратою годувальника. За допомогою цієї загальнодержавної системи дійсно забезпечуються (а не встановлюються) виплати базових пенсій, умови їх обчислення на основі періоду трудової діяльності, реальних розмірів відрахувань обов'язкових або добровільних пенсійних внесків; додаткових пенсій за рахунок накопичувальної складової, що передбачає врахування умов тривалості страхового стажу, періоду та обсягу накопичень в централізованих і децентралізованих фондах.

Окрім того, як економічну категорію систему пенсійного забезпечення можна кваліфікувати як відокремлену частину національного доходу, яка на відміну від інших частин, розподіляється на створення достойних життєвих умов для суб'єктів, що втратили працездатність. Суб'єктами цих відносин є: держава, пенсіонери, працюючі члени суспільства, організації, що відраховують пенсійні внески, профспілки. Відповідно, об'єктом відносин між цими суб'єктами є частина національного доходу, що направляється на забезпечення потреб непрацездатних. На цю частину національного доходу, який можна визначити як фінансовий актив Пенсійного фонду, Накопичувального фонду, децентралізованих пенсійних та страхових фондів, претендують різні категорії непрацездатних осіб: особи, які продуктивно відпра-

цювали необхідний трудовий стаж і благополучно дожили до пенсійного віку; особи, які втратили свою працездатність в процесі трудової діяльності; особи, які не працювали з різних причин. Загальним для них є те, що вони всі потребують пенсійного забезпечення як суб'єкти. Відмінності між ними полягає в тому, що представники кожної групи мають різну частку в загальному обсязі пенсійного забезпечення, що визначається часткою його участі у створенні національного продукту. Це протиріччя між різними групами суб'єктів шляхом диференціації в розподілі пенсійних виплат і здійснює пенсійне забезпечення.

Таблиця 1
Підходи до визначення сутності
«пенсійного забезпечення»

Автор	Визначення
О. Бевзенко [2]	Система заходів та принципів, направлених на забезпечення трудовими (за віком, у зв'язку з інвалідністю, в разі втрати годувальника, за вислугу років) та соціальними пенсіями усіх непрацездатних громадян (за виключенням короткотермінової втрати працездатності у випадку хвороби) за рахунок суспільних фондів споживання чи коштів державного бюджету.
Н. Борищенко [3]	Грошові відносини з приводу розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, доходів від зовнішньоекономічної діяльності й частини національного багатства з метою формування грошових коштів для матеріального захисту населення від соціального ризику втрати трудового або іншого постійного доходу для працюючих – унаслідок втрати працездатності при настанні старості, інвалідності; для непрацездатних членів сім'ї – внаслідок інвалідності, втрати годувальника; для окремих категорій працюючих – після досягнення встановленого стажу роботи у визначених сферах трудової діяльності.
О. Буряченко [4]	процес матеріальної підтримки індивіда, безпосередньо пов'язаний з його трудовою діяльністю, терміни та умови якого залежать від розміру заробітної плати, стажу роботи, умов праці та ін.
І. Жмурко [5]	Один із основних видів соціального забезпечення непрацездатних громадян, єдиним джерелом засобів для їх існування, а також одним із видів соціального забезпечення населення, який пов'язаний з виплатою щомісячних, і як правило, довічних грошових виплат – пенсій – непрацездатним громадянам у зв'язку з настанням певних найбільш несприятливих соціальних обставин – старості, інвалідності, втрати годувальника та інших, передбачених чинним законодавством.
О. Соломко [6, с. 4]	Система інститутів (правил і організацій) та механізмів їх взаємодії, що акумулюють кошти через розподільчий (оподаткування) й нагромаджувальний (страхування) канали, амортизують наслідки соціальних ризиків, що прогноуються (зміна матеріального стану працюючих та інших категорій громадян унаслідок настання старості, інвалідності, втрати годувальника) відповідно до визначених соціальних технологій і національних правил, які мінімізують наслідки зміни матеріального становища

Таким чином, зазначимо, що пенсійне забезпечення є механізмом підтримки певного рівня життя людей, які отримують пенсію, відом соціального захисту та соціального забезпечення громадян. Створення і функціонування ефективної системи пенсійного забезпечення є умовою підтримки гідного життя і вільного розвитку людей, що потрапили в життєві ситуації, викликані віком, інвалідністю або втратою

годувальника. Важливо, що пенсійне забезпечення – це не просто соціальні виплати, а широка система заходів щодо забезпечення трудового, людського, творчого, морального потенціалу пенсіонерів. Тому розміри пенсійних виплат не можуть бути достатніми лише для задоволення мінімальних потреб людини, вони мають дозволити вирішувати цілий комплекс питань, пов'язаних зі здоров'ям, освітою, вирішенням проблем соціально-побутового характеру, а також виконувати ряд соціальних функцій, таких як стабілізація суспільних відносин в сфері соціального захисту населення, забезпечення гідного рівня життя пенсіонерів, зростання тривалості життя громадян, зростання продуктивності праці шляхом своєчасного виведення з громадського виробництва старіючої робочої сили. І, якщо сьогодні в Україні використовують термін «пенсійне забезпечення», виходячи із законодавства, переважно в контексті лише державного, пропонуємо включити в нього й добровільну, недержавну складову.

Запропонуємо сформулювати ряд функцій пенсійного забезпечення, які взагалі відсутні у вітчизняній літературі, або підміняються функціями пенсійного страхування [наприклад, 3; 7], Пенсійного фонду України [8]:

1) Перерозподільна – забезпечує перерозподіл ВНП і НД між працюючими і пенсіонерами; пенсійними фондами і суб'єктами господарської діяльності; пенсійними і страховими фондами та економічно активним населенням, індивідами, що втратили працездатність тощо.

2) Соціальна – гарантує соціальне забезпечення у випадку прояви ризику втрати працездатності, й, відповідно, доходів; посилення соціального захисту і зниження рівня бідності пенсіонерів; сприяння перерозподілу між «бідними» і «багатими».

3) Регулююча – єдність економічного і соціального відтворення на рівні підприємства, регіону, країни, людини; забезпечує вирівнювання споживання протягом усього життя; сприяє підвищенню продуктивності праці, конкурентоспроможності економіки, рівня і тривалості життя.

4) Відтворювальна – матеріальне забезпечення у випадку втрати працездатності; відновлення робочої сили у відповідності до потреб економіки

5) Інвестиційна – додатковий дохід на пенсійні накопичення, враховуючи довгостроковий лаг між індивідуальними внесками та виплатами при пенсійному страхуванні, що є базовим механізмом сучасного пенсійного забезпечення; кошти пенсійного фонду є джерелом фінансових ресурсів для інвестування економічного розвитку країни.

6) Контрольна – контроль за рухом фінансових ресурсів пенсійного фонду на всіх стадіях формування, розподілу, використання щодо їх збереження і правильності витрачання, відповідності законодавству та нормативними документами, своєчасного виявлення та попередження порушень при їх використанні з метою забезпечення економічної і соціальної ефективності.

Важливим питанням дослідження сутності пенсійного забезпечення є визначення властивостей цієї системи: економічна прийнятність, індивідуальна справедливість, економічна і соціальна ефективність. Економічна прийнятність це оптимальний і справедливий розподіл навантаження між платниками внесків та одержувачами пенсій. Індивідуальна справедливість відображає еквівалентність обсягу участі застрахованої особи у фінансуванні пенсійної системи та прав на отримання нею пенсії. Соціальна ефектив-

ність характеризується здатністю забезпечити мінімальні гарантії на адекватний рівень життя усім учасникам системи. Економічна ефективність відображає здатність системи перерозподіляти між суб'єктами відносин фінансові потоки таким чином, щоб це не було обтяжливим для платників внесків, працюючого населення, роботодавців, й одночасно забезпечувало достатній обсяг коштів, необхідних для покриття поточних і майбутніх зобов'язань з виплати пенсій. При цьому рівень пенсійних виплат не має негативно впливати на економічні процеси. Саме збільшує можливості пенсійного забезпечення щодо умов достойного рівня життєдіяльності непрацездатного населення, дозволяє розширити інструментарій, механізми його реалізації в сучасних умовах.

Пенсійне забезпечення як складна система в сучасних умовах постійно змінюється під впливом сукупності чинників, які можна узагальнити:

– Макроекономічна динаміка національної економіки, зокрема темпи зростання і структура ВВП, частка фонду оплати праці у складі ВВП, рівень заробітної плати (доходу) осіб, що сплачують внески, індекс зростання споживчих цін, інфляція, динаміка тіньової економіки, циклічність економічного розвитку, рівень відкритості національної економіки та вплив на неї глобалізаційних процесів й ін.

– Демографічні чинники: народжуваність, смертність, тривалість життя, віково-статеву структуру населення, динаміка та структура міграції й ін.

– Соціально-трудова чинники: ситуація на ринку праці, період трудової активності і перерви в стажі, первинний вік виходу на ринок праці, величина і структура ціни робочої сили, розмір споживчої корзини і прожиткового мінімуму, диференціація заробітної плати, віковий профіль зарплати, нестандартна зайнятість й ін.

– Нормативно-правові чинники: нормативні умови формування пенсійних прав застрахованих осіб, правові вимоги до умов виходу на пенсію (пенсійні схеми і пенсійні програми), величина і особливості державних пенсійних зобов'язань, накопичення за попередні періоди, модель пенсійної системи, що історично склалася.

– Організаційно-інституційні: якість адміністрування пенсійних внесків, платіжна дисципліна та контроль, якість управління пенсійними резервами, різноманітність інструментів пенсійного забезпечення, структура та рівень розвитку пенсійної інфраструктури, динаміка і структура фінансових ринків, інформаційна відкритість інститутів пенсійної системи, рівень пенсійної грамотності тощо.

– Культурно-психологічні чинники: ментальність майбутніх поколінь (обачливість індивіда, патерналізм чи самозабезпечення, рівень сподівань індивіда на державу), модель економічної та фінансової поведінки (активна чи пасивна, споживацька або інвестиційна й ін.).

– Політичні чинники: партійна структура, політична стабільність, лобізм, рівень розвитку профспілкового руху, модель поведінки еліти.

В свою чергу, система пенсійного забезпечення також виступає чинником економічних, соціальних, політичних процесів в країні, визначає стійкість та ефективність розвитку економічної та фінансової системи. В контексті цього, важливим є аналіз впливу чинників на систему пенсійного забезпечення щодо її ефективності, стабільності та своєчасна розробка і реалізація відповідних заходів, що передбачає застосування інструментарію політики пенсійного забезпечення.

В загальному розумінні ефективність системи пенсійного забезпечення слід розглядати як результативність залучення, розподілу та використання коштів централізованих та децентралізованих пенсійних фондів в контексті забезпечення достойного рівня соціального захисту непрацездатних у відповідності до умов [9]: 1) компенсації пенсійних та страхових внесків, 2) відповідності фактичних виплат законодавчо визначеним нормативам, 3) досягнення умов соціальних стандартів. На нашу думку, до умов слід додати відсутність негативного впливу щодо економічної (зростання навантаження на бюджет, бюджетного дефіциту і державного боргу, тіньової зайнятості), соціальної (зниження реальних доходів, зайнятості), політичної (поширення спеціальних державних пенсій, зростання диференціації пенсійних виплат) стабільності. Стабільність системи пенсійного забезпечення пропонуємо розглядати як стан фінансових ресурсів державних і недержавних пенсійних фондів, що гарантує стабільний рівень пенсійних виплат та їх збільшення в коротко- та довгостроковому періодах. Надійність пенсійного забезпечення створює умови для соціальної, економічної, політичної стабільності у суспільстві, що є основною ціллю політики пенсійного забезпечення.

В більшості робіт, присвячених пенсійній політиці, її основним ментором розглядається держава. Втім, сучасний етап розвитку пенсійного забезпечення потребує застосування цієї категорії і для суб'єктів господарювання, і для кожного індивіда безпосередньо. Отже, політика пенсійного забезпечення – це комплекс дій та заходів щодо підтримки та захисту громадян у випадку втрати працездатності. Її доцільно виокремлювати державну, корпоративну, індивідуальну політику пенсійного забезпечення в контексті того, що зобов'язання забезпечити достойний рівень життя у випадку втрати працездатності несе держава, працівник, роботодавець, профспілки, індивід.

Структурно система пенсійного забезпечення передбачає три рівні, комбінації яких визначають стратегії та національні моделі пенсійного забезпечення. Перший рівень характеризується як солідарна система, що формується за принципом солідарності поколінь і передбачає здійснення поточних виплат пенсіонерам за рахунок пенсійних відрахувань працюючих. Розмір пенсії залежить від встановлених відсотків відрахувань на соціальне страхування, демографічної ситуації та можливостей держави. Другий рівень – це накопичувальна пенсійна система: фінансування повністю здійснюється за рахунок індивідуальних пенсійних внесків працюючих, чи за рахунок професійного пенсійного страхування. Третій рівень – добровільна система осо-

бистих пенсійних внесків, що формується повністю за рахунок особистих внесків і виплачується як додаткова пенсійна допомога, як додаток до пенсії, за рахунок добровільно сформованих особистих пенсійних заощаджень.

Під впливом сукупності чинників політика пенсійного забезпечення постійно змінюється. Для розуміння того, яким чином це має відбуватися в контексті ефективності та стабільності, можна використати поняття «стратегія пенсійного забезпечення» [10] як план розвитку (зміни, удосконалення) пенсійної системи країни на основі страхових чи перерозподільних принципів, чи їх сполученні, заснований на макроекономічних соціально-економічних прогнозах, ухвалений урядом країни, суб'єктами господарювання, профспілками, індивідом. К. Сичова [10] пропонує три базові стратегії пенсійного забезпечення, які притаманні сучасним умовам розвитку.

1) Солідарно-розподільна стратегія: базується на принципі солідарності поколінь; переважна форма забезпечення – державна, обов'язкова; виплати фінансуються за рахунок поточних доходів робітників та роботодавців, що акумулюються на спеціальному рахунку (pay-as you-go – система «поточних платежів» (СРСР, Аргентина)). Перевагами стратегії є поширення на все населення, фінансова забезпеченість на рівні прожиткового мінімуму, захищеність від ризиків інфляції, нестабільності ринку цінних паперів, недоліками – відсутність зв'язку між рівнем пенсійних виплат і рівнем заробітної плати, наявність спеціальних пенсій. Серед загроз – випереджаюче зростання пенсіонерів у порівнянні з економічно активним населенням.

2) Накопичувальна стратегія – фінансується на основі внесків працюючих, роботодавців в межах державних, корпоративних, індивідуальних пенсійних програм на індивідуальні (особисті) рахунки, загальний обсяг яких в подальшому визначає й пенсійні виплати. Накопичені на індивідуальних рахунках кошти можуть бути використані для інвестування, що забезпечує капіталізацію заощаджень, однак це призводить до ймовірності прояву інфляційних, інвестиційних й ін. ризиків, які в даному випадку несе власник рахунку. Разом із цим, ця стратегія не залежить від демографічного чиннику, сприяє розвитку економіки. Серед загроз доцільно визначити тіньову зайнятість, низький рівень захисту від ризику банкрутства недержавного пенсійного фонду. Складність надзору за останніми, що покладено на державу, пояснює чому досі багато країн не запровадили загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення (США, Франція, Германия, Італія, Іспанія), а інші відмовилися (Угорщина).

Таблиця 2

Змішані стратегії пенсійного забезпечення

Різновид	Характер забезпечення	Країни
солідарно-накопичувальна	1 і 2 рівень – перерозподільний, 3 рівень – накопичувальний	Німеччина, Росія, Польща
накопичувально-солідарна	1 рівень – перерозподільний характер, 2 і 3 рівень – накопичувальний	Швеція, Колумбія, Польща, США, Франція, Казахстан, РФ, Португалія, Австрія, Бельгія, Греція
накопичувально-страхова	1 рівень – страховий, 2 і 3 рівень – накопичувальний	Японія, Австралія, Велика Британія,
умовно-накопичувальну	де юре – системи переходять до накопичувальної пенсійної системи, де-факто – залишаються перерозподільними	Тайвань
	не є загальнонаціональною	Китай

Джерело: складено автором на основі [13]

3) Змішана стратегія пенсійного забезпечення – комплексне поєднання елементів солідарного та накопичувального рівня, що обумовлено чинниками, які будуть впливати на розвиток пенсійної системи в кожній окремій країні. Виокремлюють різновиди цієї стратегії, які узагальнені в табл. 2.

Висновки. Отже, можна відзначити, що пенсійне забезпечення в загальному розумінні це регулярне матеріальне (грошове) забезпечення осіб, які втратили працездатність, державою або іншими суб'єктами у визначеному законодавством порядку за рахунок коштів спеціальних централізованих та децентралізованих фондів. Головною метою пенсійного забезпечення є достойний рівень соціально-економічного добробуту осіб, що втратили працездатність. При цьому централізовані фонди знаходяться в компетенції спеціалізованих державних органів влади (державний пенсійний фонд, накопичувальний фонд), а децентралізовані – недержавних спеціалізованих інститутів (пенсійні фонди, комерційні банки). Пенсійне забезпечення здійснюється на основі механізму страхування, за виключенням тієї частини, що фінансується за рахунок державного бюджету. Умовно реалізується механізм страхування у випадку пенсійного забезпечення за принципом солідарності поколінь, коли доходи працюючого населення направляється на фінансове забезпечення теперішніх пенсіонерів та інших непрацездатних (наприклад, інвалідів та осіб, що втратили годувальника).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виконання бюджету ПФУ в 2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=95533
2. Бевзенко О.В. Пенсійне страхування: сутність та порівняльна характеристика / О.В. Бевзенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: Економічні науки. – 2012. – № 3 (60). – С. 247-253.
3. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение: Учебник / Н.Ю. Борисенко. – М.: «Дашков и К», 2010. – 576 с.
4. Буряченко О.Є. Сутність поняття пенсійного забезпечення в науковому дискурсі. / О.Є. Буряченко // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 2 (49).
5. Жмурко І.В. Сутність пенсійної системи та її місце в системі соціального захисту населення / І.В. Жмурко // Бізнес-інформ. – 2014. – № 12. – С. 303-306.
6. Соломка, О.М. Пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.08 / О.М. Соломка / Харківський нац. у-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2006. – 18 с.
7. Роик, В.Д. Социальное страхование: история, проблемы, пути совершенствования / В.Д. Роик. – М.: НИИТруда, 1994. – 126 с.
8. Бугас, Н.В. Основні функції та завдання пенсійного забезпечення у фінансовій системі України / Н.В. Бугас, К.В. Палькевич. // Ефективна економіка. – 2013. – № 5.
9. Ильчук, Л.И. Научные и методологические основы социального страхования. / Л.И. Ильчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpsr.org.ua>
10. Сичова, К.М. Теоретичні підходи до тлумачення понять «стратегія» і «модель» у сфері пенсійного забезпечення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Stvtp/2012_2/27.pdf

УДК 378.1:331.556

Чайка-Петегирич Л.Б.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

МИГРАЦИЙНІ ПРОЦЕСИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

Із посиленням міждержавної, глобальної інтеграції серед міграційних потоків усе більшу частку займає міграція з метою отримання освіти. У статті проаналізовано причини та наслідки освітньої міграції. Окрему увагу приділено інтернаціоналізації вищої освіти як фактора активізації освітніх міграційних процесів.

Ключові слова: освітня міграція, міжнародна співпраця, глобалізація, інтернаціоналізація вищої освіти, інтелектуальний потенціал.

Чайка-Петегирич Л.Б. МИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМ

С усилением межгосударственной, глобальной интеграции все большую долю в миграционных потоках занимает миграция с целью получения образования. В статье проанализированы причины и следствия образовательной миграции. Отдельное внимание уделено интернационализации высшего образования как фактора, активизирующего образовательные миграционные процессы.

Ключевые слова: образовательная миграция, международное сотрудничество, глобализация, интернационализация высшего образования, интеллектуальный потенциал.

Chayka-Petegyrich L.B. MIGRATION PROCESS IN THE INTERNATIONALIZATION OF THE EDUCATION SYSTEMS

Strengthening of interstate, global integration leads to increasing the share of education migration. The article analyzes causes and consequences of educational migration. Special attention is paid to the internationalization of higher education as a activating factor of educational migration process.

Keywords: educational migration, international cooperation, globalization, internationalization of higher education, intellectual potential.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації, європеїзації соціально-економічних процесів та явищ зростає значення освітньої міграції як важливої, інтелектуальної за змістом форми міграційних переміщень населення.

Інтернаціоналізація вищої освіти створює передумови для поступового входження в цивілізоване русло освітньої міграції, у тому числі академічної мобільності студентів, викладачів, молодих учених, що ство-